

Pocarjeva domačija: ALI NARAVOSLOVNE ANALIZE LAHKO OSVETLIJO VZROKE POŠKODB?

Pocarjeva domačija v Zgornji Radovni (EŠD 879) sodi med najstarejše ohranjene domačije v Triglavskem narodnem parku. Prvič je bila v virih omenjena že leta 1672, sedanja stanovanjska hiša pa je bila zgrajena leta 1775. Danes je spremenjena v muzej in prikazuje življenje Pocarjevih pod Triglavom skozi dve stoletji. Gre za pritlično stavbo s kletjo in krito z lesenimi deskami. Fasado krasijo podobe Višarske Matere Božje ter Križanega z materjo Marijo in Marijo Magdaleno, o katerih nimamo podatka o času nastanka. Čeprav so bile leta 2013 restavrirane, spet močno propadajo.

Za fasadni omet sta bila uporabljena apnenčev agregat v frakciji drobnega peska do drobnega gramoza in apneno vezivo. Prisotni so tudi posamezni drobcici lesa ali slame, ki je bila ometu verjetno dodana za izboljšanje mehanskih lastnosti. Fasada je bila v preteklosti večkrat prebeljena, saj je pod recentnim beležem več plasti »starejših« apnenih beležev. V ometu so prisotne soli nitrata. Predvidevamo, da nitrati vstopajo v omet s pomočjo kapilarne vlage iz tal. Ker se domačija nahaja na območju kmetijske dejavnosti (travniki, njive), je pričakovati višje vrednosti nitrata ionov v tleh oz. v podtalnici.

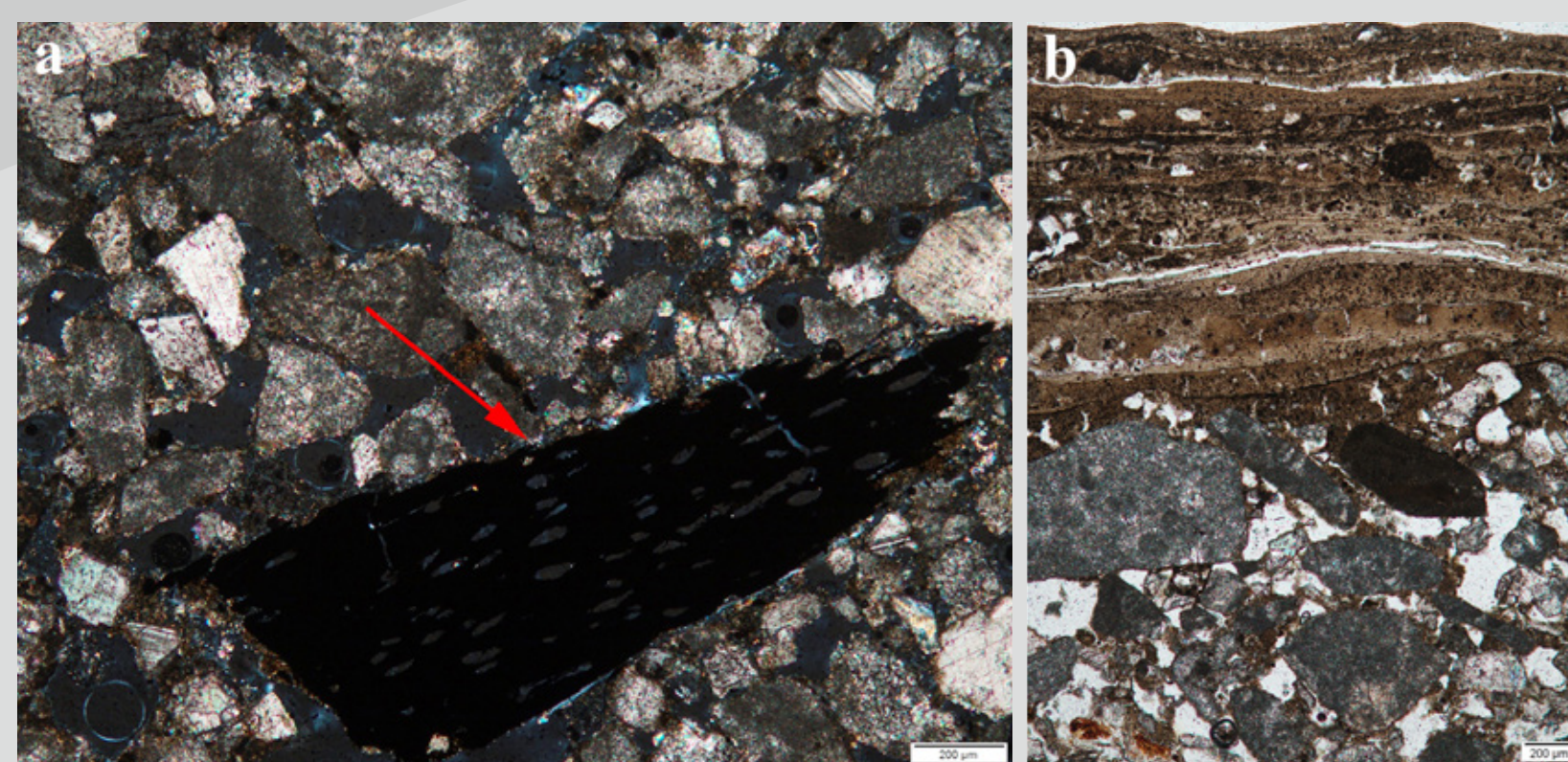
Posebej smo se osredotočili na analize poslikave, ki hitro propada. Barvna plast se lušči že ob nežnem dotiku, čeprav je bila leta 2013 utrjena s silikatnim vezivom. Vzorce smo odvzeli tako z utrjenih območij kot tudi z netretirane originalne površine in z retuše, ki se lušči s prvotnih ometov, ne pa tudi s sodobnih plomb. Stratigrafski pregled vzorcev je potrdil, da razplastitev poteka neposredno pod barvnimi sloji. Ugotovili smo, da je pod poslikavo v ometu prisotna velika količina sadre. Ker so ometi apneni in so v okolici kopali le kredo (apnenec), je sadra lahko prisotna kot produkt razgradnje (sol). Glede na to, da v ometih na drugih območjih fasade niso bile najdene takšne količine sulfatnih soli, je vprašanje, zakaj ravno na območju poslikave. Izkazalo se je, da je bila poslikava v preteklosti tretirana z akrilno smolo, ki je verjetno »zaprla« površino, zato vlaga zastaja v ometu in beležu, prav tako tudi vodotopne soli. Kristali sadre se kopičijo pod površino poslikave in zaradi ekspanzivne sile rasti kristala pride do poškodbe barvne plasti. Ker plastenje opazimo tudi v netretiranih vzorcih, sklepamo, da prihaja do poškodb v slojih pod poslikavo, akrilne smole pa bi lahko vplivale na poslabšanje stanja. Poleg tega je nanos akrilnih smol zagotovo poslabšal penetriranje kalijevega vodnega stekla, ki je bilo uporabljeno kot utrjevalec ob zadnjem posegu.

Primer Pocarjeve domačije torej kaže, kako skrbno je treba premisliti in izvesti vsak konservatorsko-restavratorski poseg.

Sodelavci:
Ajda Mladenovič, Anita Kavčič Klančar, Sonja Fister, Saša Roškar (vse ZVKDS),
Tina Komac (TNP)

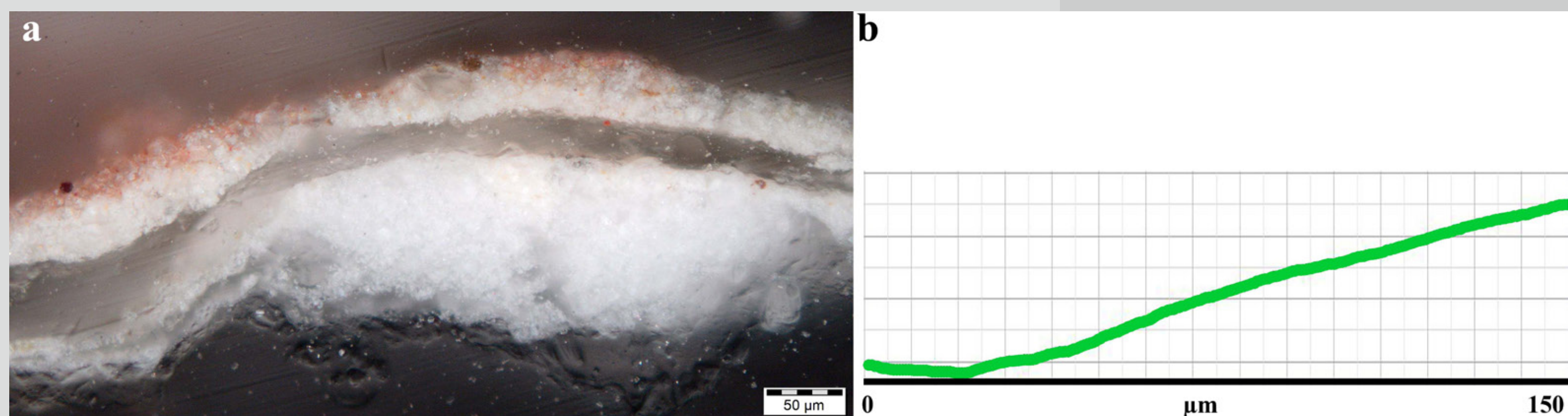
Slika 1
Pocarjeva domačija.
(foto: K. Kavkler)

Slika 2
(a) Apnenčev agregat v ometu in drobec lesa ali slame (označen s puščico);
(b) omet s karbonatnim agregatom, ki mu navzgor sledi več plasti apnenih beležev.
(foto: M. Gutman Levstik)

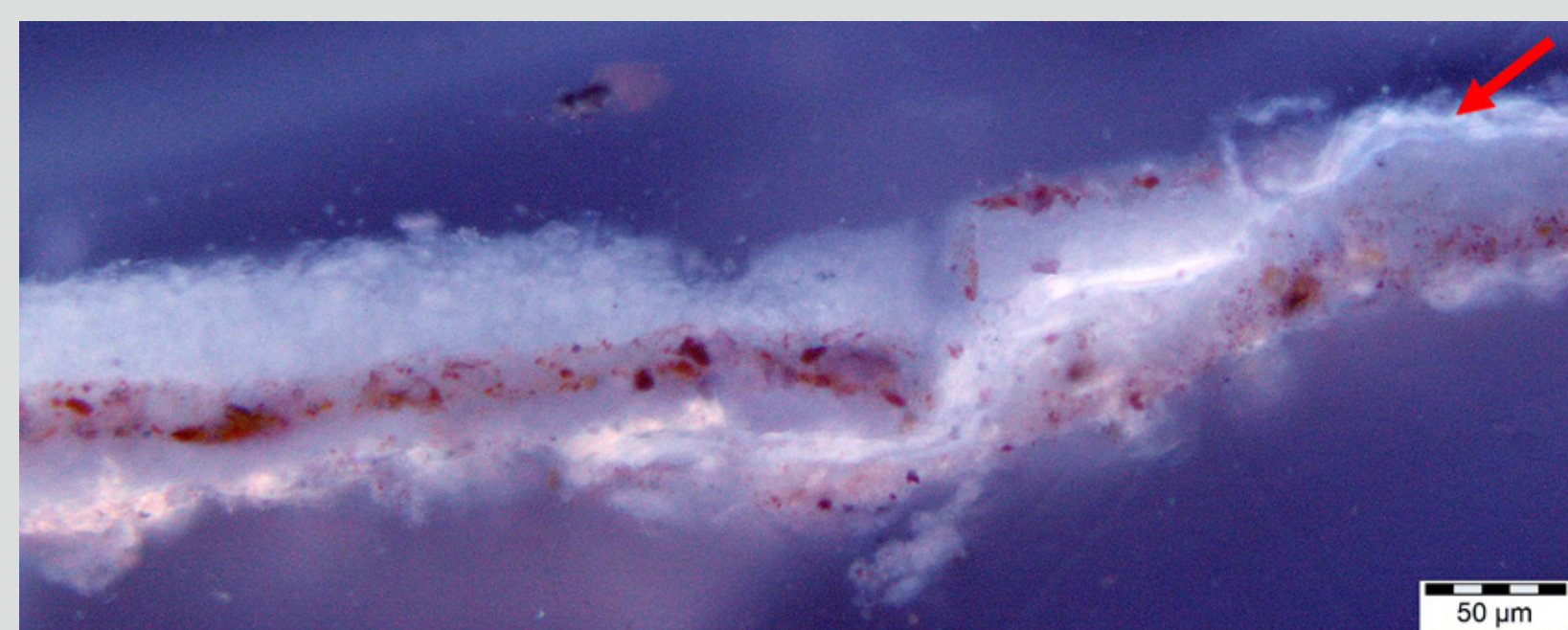

Slika 3
Slaba ohranjenost poslikave.
(foto: K. Kavkler)

Slika 4
(a) Presek vzorca odvzetega s slikovne plasti z vidnim odstopanjem barvne plasti.

(b) Graf, ki prikazuje naraščanje koncentracije sadre od globine (0 µm) proti površini vzorca (150 µm). (foto: K. Kavkler)

Slika 5
Presek vzorca odvzetega s slikovne plasti, posnet v UV svetlobi. Opazimo akrilno smolo, ki s površine pronica v globino (svetel sloj, označen s puščico).
(foto: K. Kavkler)